Losyeva I. V. The Political Polemics as Genre, Narrative, Discourse
The article analyzes the concept of political polemics as an important communication unit, which at the same time covers the functions of the political genre, narrative and discourse. Political polemics is considered to be a sharp struggle of opposed views and ideas. The article also deals with publicistics as the real type of thinking as well as with system-genre group of publicistic thinking. In addition, the key features and basic characteristics of the political narrative are described. The political discourse, the means of communication to promote certain ideas, attitudes and beliefs of the participants in political process, is studied.

Key words: genre, narrative, discourse, polemics, style, debate.

Стаття надійшла до редакції 14. 11. 2012 р.
Прийнято до друку 21. 12. 2012 р.
Рецензент – к. філол. н., доц. Должикова Т. І.

А. О. Найрулін (Луганськ)

УДК 811.161.2’371’06 (043.3)

МОВНЕ ПИТАННЯ В ЕПІСТОЛЯРІЮ М. КОЦЮБИНСЬКОГО Й Б. ГРІНЧЕНКА ЯК ВИЯВ ІСТОРИКО-ЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Питання розвитку української літературної мови були і є актуальними і в минулому, і на сучасному етапі. Звичайно, що ця проблематика особливого акценту набувала в листуванні провідних вітчизняних письменників-класиків. Отже, метою нашої статті став аналіз засадничих мовознавчих поглядів в епістолярію М. Коцюбинського та Б. Грінченка. Розбудова єдиної літературної мови наприкінці XIX – на початку XX ст. – це одна з найважливіших і найболючіших проблем тогочасної епохи, розв’язання якої було б не лише потужним поштовхом у розвитку української літератури, освіти й науки, а й важливим чинником національної згуртованості, яка б стала впливати на українські визвольні процеси, на втілення в життя ідеї самостійності й незалежності. Тому М. Коцюбинський і Б. Грінченко, для яких ці ідеї були визначальними (як і для більшості національно свідомої інтелігенції), значну увагу у своїй творчій діяльності приділяли питанням розвитку української мови, серед яких, за визначенням В. Статєєвої, злободенними були: 1) рівноправний статус української літературної мови; 2) обстоювання багатосферного використання української мови; 3) необхідність вироблення єдиної української літературної мови на розширеній діалектній базі; 4) створення єдиного правописного кодексу [Статєєва 1997: 8 – 92].

Серед значної кількості джерел, які використовує у своєму дослідженні В. Статєєва, чималий відсоток становлять листи

письменників. Отже, листування стає свідченням історико-лінгвістичної компетенції письменника в питаннях розбудови нашої літературної мови, у збереженні традицій, закладених І. Котляревським, Т. Шевченком та ін., у подальших перспективах її потужного розвитку, про що дізнаємося з листа М. Коцюбинського до І. Нечуя-Левицького від 15.12.1904 р., програмовою засадою якого є віра в непереборну ходу української літературної мови як вагомого складника вітчизняної культури: „…наша літературна мова, як молоде вино, очиститься з часом од шумовиння і стане прозорою і міцною” [Коцюбинський 1961: 389]. Через те М. Коцюбинський навіть у найскрутніші для нього часи дотримується важливого кредо – писати тільки українською мовою. Про мовно-патріотичні переконання М. Коцюбинського дізнаємося з листа до В. Гнатюка від 27.02.1908 р.: „Служба ледь-ледь дає шматок хліба, а література!.. Соромно навіть признатися представникові культурної нації. Єдиний спосіб – писати по-російськи, але коли я до цього не робив, то вже й тепер не зроблю” [Коцюбинський 1962: 58]. Цей лист ілюструє ще одну досить важливу світоглядну позицію письменника – обережне ставлення до рідної мови. Ця думка знаходить яскраве підтвердження у відомому листі до В. Винниченка від 13.01.1910 р.: „Дуже гірко було мені читати Ваші слова, досадно на Вас і за Вас, бо я певний, що коли Ви перейдете на російський ґрунт, то тільки собі на шкоду. Письменник (поет, белетрист) не може безкарно змінити мову: вона помститься” [Листування 1988: 50]. Таке твердження М. Коцюбинського – це своєрідна мовнокультурологічна ідеологема, яка відображає засадничі положення українського культуротворення, що відбувалося в умовах жорстких урядових утисків і цензури. Це твердження є справжньою відповіддю українським патріотам і псевдопатріотам, якою дорогою треба йти в розвитку української культури. Письменник підтримує позицію, що не може розвиватися українська література, а разом з нею в цілому й вітчизняна культура поза мовним чинником, оскільки мова є ідентифікатором національної культури.

Тому розвиток і вдосконалення її літературної форми для письменника – це актуальне завдання, яке треба негайно виконувати. Значною мірою вирішення такого завдання на той час залежало від здійснення перекладів творів європейської класики українською мовою. Цю справу М. Коцюбинський брав близько до серця, оскільки розумів, що це не лише ознайомлення українського читача з кращими творами світової літератури, а й заповнення певних культурних порожнин, удосконалення монокультурних засобів літературної мови. В одному з листів до Олександра Барвінського письменник пише: „Для „Правди” лагоджу велику працю – переклад „Пана Тадеуша” Міцкевича. Тепер саме в українській літературі намічається пекуча потреба в перекладі на нашу мову європейських класиків, щоб нам не доводилося, (як досі) – зазирати за всьогосвітнім добром до чужої хати” [Коцюбинський 1961: 41]. Причому М. Коцюбинський сам пропонує свою участь у

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

перекладацькій роботі, про що довідуємося з листа до Б. Грінченка від 26.10.1894 р.: „Щодо мов, з яких я можу перекладати, то мені аж сором признаватися, бо їх не гурт, а навіть дуже мало. Опріч московської, знаю годяще польську, а з французької та болгарської міг би тоді лишень зважитись перекладати, коли б не знайшлось нікого, що міг би взяти переклад з цих мов. Прошу, однак, подати мені список книжок, які мають перекладатися" [Там само: 64 – 65].

Як відомо, у той час українською мовою перекладали багато творів західноєвропейських письменників, що є свідченням високого рівня розвитку нашої писемної мови. Б. Грінченко перекладав, наприклад, твори І. -В. Гете, В. Гюго, Г. Гауптмана, Ф. Шіллера, Д. Дефо та ін. У листі до В. Гнатюка від 7.11.1902 р. також знаходимо відомості про переклад творів з англійської мови: „Посилаю Вам оці два переклади з талановитої бурської письменниці О. Шрейнер. Коли вони здадуться Вам добрими, то надрукуйте їх у „Вістнику" – сим Ви заохотите молоду письменницю" [Із епістолярної спадщини 2005: 173].

На прохання Б. Грінченка: „Напишіть мені, які, на Вашу думку, книжки треба перекладати, – це дуже важливо" [Листи 2002: 57] М. Коцюбинський, який з великою обережністю ставився до слова, а тим більше до адресованого дитячій аудиторії, пропонує „бачити в перекладі Жуля Верна, де в займаючій формі зазнайомлюється зі здобутками науки, „Хату діда Хоми" Бічер Стоу..." [Коцюбинський 1961: 62].

Отже, у цьому листі автор опосередковано привертає увагу ще до однієї важливої проблеми – використання української мови в науковій і освітній сферах, що на той час в умовах царської Росії практично було неможливим. З цього приводу важливим є лист М. Коцюбинського до М. Сумцова від 19.10.1910 р.: „… велика честь і щира подяка належить Вам, яко першому професорові, що почав викладати, в межах російської України, науку українською мовою. Щиру пошану викликають і Ваші твори – наукові й популярні – складені українською мовою: вони мають і матимуть вагу в історії відродження українського народу" [Коцюбинський 1962: 454].

Бажання бачити українську науку українськомовною висловлено також в одному з листів Б. Грінченка до В. Гнатюка від 7.10.1901 р. Воно звучить як гасло, яке має неодмінно збутися: „…він іде й прийде той час, коли вільна наука озветься рідним словом з незалежної ні від кого, опріч нас самих, катедри!" [Із епістолярної спадщини 2005: 168].

Про перешкоди в освітній справі, пов'язані зі створенням початкової школи з навчанням українською мовою свідчить лист М. Коцюбинського до Б. Грінченка від 3.02.1908 р.: „Високоповажаний добродію Борис Дмитрович! Я подав на розгляд нашого т[оварист]ва Вашу пропозицію – звернутися од чернігівської „Просвіти" з заявкою до Державної думи про потребу української народної школи, але рада не визнала можливим подати таку заяву, мотивуючи це тим, що при теперішньому складі Державної думи нема жодної надії на задоволення

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

демократичних вимог українського народу…” [Коцюбинський 1962: 57]. Незважаючи на такі перешкоди, М. Коцюбинський стоїть на позиціях багатосферності використання української мови. Як зауважує у своїй монографії В. Статєєва, „листи письменника містять різноманітні важливі відомості про чернігівську „Просвіту”. Ми дізнаємося про характер роботи цієї організації: влаштування бібліотеки-читальні з українських книг, журналів, проведення концертів, вистав на українську тематику, продаж книг, журналів українською мовою … з питань літературознавства, медицини тощо” [Статєєва 1997: 45 – 46]. Отже, М. Коцюбинський прекрасно розуміє й усвідомлює, що без функціонування української мови в різних сферах суспільного життя й передусім в освіті й науці не можна виховати справжнього патріота, не можна виховати поваги й любові до рідного слова, до надбань рідної культури. Через те питання багатосферного функціонування української літературної мови на той час (і в наше сьогодення) є питанням національної ідеології, спрямованої на національне самоствердження. Листи М. Коцюбинського, таким чином, несуть у собі важливу культурно-історичну інформацію про доволі важкий і неоднозначний процес нашого націєтворення.

Значною перешкодою в процесі національної згуртованості на той час було роз’єднання українських етнічних територій і, як наслідок, відсутність єдиної уніфікованої літературної мови й правопису як цивілізованої форми її існування. Нарікання на відсутність єдиних правописних норм М. Коцюбинський висловлює в уже згадуваному листі до І. Нечуя-Левицького від 15.12.1904 р.: „Уявім собі, що у збірнику міститься кілька творів різних авторів і кожен автор пише своїм правописом. … Я мало тямлю в філології, проте думаю, що тут щось треба зробити, в чомусь поєднатися” [Коцюбинський 1961: 388]. Отже, М. Коцюбинський сповідує принцип єдності в правописі й висловлює думку, що з огляду на те, що це питання набуває актуальності, то „питання про правопис та всякі діалектичні форми, на мою думку, дуже важно було б зняти в пресі…” [Коцюбинський 1962: 15].

Імовірно, що проблема унормування літературної мови була актуальною для письменника весь період його творчої діяльності. Так, в одному з ранніх листів від 24.06.1894 р. до В. Лукича він схвалював думку останнього „про потребу вироблення одностайної літературної мови” [Коцюбинський 1961: 59]. І далі зауважував, засвідчуючи свою обізнаність з цього питання: „…дозволю собі помітити, що редакція „Зорі”, виходячи з вище приведеної засади … нігде не повиправляла в співомовках Руданського слова „їден”, „їдна” на „один”, „одна”; у Старицького та у других – „прийшлий”, „пришлість” на „будучий”, „будучність” і т. і.” [Там само: 59 – 60].

Листування М. Коцюбинського підтверджує тяжіння письменника до фонетичного принципу правопису на противагу етимологічному, на який певний час орієнтувалися в Галичині, про що дізнаємося з листа до

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

І. Белея від 26.07.1890 р.: „Якби Ви знали, добродію, що я мався з Вашою правописсю! Заходивсь я переписати свій переклад конче галицькою правописсю, щоб Вам було легше злагодити його до друку. Була це єгипетська праця, бо вперше в життю довелось мені ставити дашки та писати замісць і – ѣ. Проте знайдете в рукописі безліч помилок” [Там само: 16]. Таке ж тяжіння підтверджено в листі до В. Лукича від 12.01.1896 р., у якому простежуємо обізнаність М. Коцюбинського з фонетичними особливостями української мови, які надалі стали нормативними: „Переглянувши свою „Пісню”, надруковану в ч. 22 „Зорі”, я помітив, що коректор навіщось попереробляв деякі слова, напр. „гострий” – переробив на „острий”, „вогнище” – на „огнище” і т. д., що дуже не гарно гучить особливе по словах, що кінчаються на голосозвуки. Напр.: „т**е** остр**е**, до фізичного бол**ю** **о**стр**е**…”, „догор**яє** **о**гнище” і др. … Отож і я намагаюся по змозі додержувати ту евфоніку і дуже мені прикро, коли хто псує мені ту роботу” [Там само: 80 – 81].

Орієнтуючись у своїх поглядах на принцип синтетичного характеру української літературної мови, письменник у листах тяжіє до її східноукраїнських (наддніпрянських) традицій і норм, про що стає відомо з листа до О. Кобилянської від 25.10.1902 р., у якому М. Коцюбинський у ввічливій і толерантній формі робить зауваження щодо мови оповідання „Битва”: „Річ тільки у тому, що в деяких місцях мова Вашого оповідання не буде зрозумілою широкій публіці у нас. Чи не дозволили б Ви змінити дещо відповідно нашим умовам, розуміється при найбільшому шануванню авторового стилю і особливостей. Я був би Вам дуже вдячний за такий дозвіл, бо це зробить можливим популяризацію Ваших творів на Вкраїні” [Там само: 327 – 328].

Східноукраїнські правописні традиції з орієнтацією на фонетичний принцип, як відомо, обстоював у своїх працях і листах Б. Грінченко. У листі до В. Гнатюка від 3.09.1908 р. він цікавиться в адресата щодо його праці „Три питання нашого правопису” й обґрунтовує свої положення про написання разом частки -ся: „Та як би ви не дивилися на це з наукового погляду, але з погляду практичного справа з окремим написанням ся у нас цілком безнадійна і річ ця була б дуже шкодлива. У Галичині не хочуть зважати на те, що тут ми маємо діло з обмосковленою інтелігенцією і з масами зовсім несвідомими, темними і звиклими до московської книжки… Для їх галицький правопис … зокрема ся … здається чужим і тяжким” [Із епістолярної спадщини 2005: 184].

Як і М. Коцюбинський, Б. Грінченко не заперечує входження до тканини єдиної української літературної мови галицьких елементів. Розуміючи потребу у виробленні уніфікованої книжно-писемної мови як об’єднувального чинника нації, він сподівається на те, що „життя, певне, виробить щось середнє, яке більше або менше задовольнить і вас, і нас. Скільки там буде спеціально „галицького” елемента в тій „середній”

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

мові, а скільки нашого – се залежатиме від того, хто більше працюватиме далі, творячи сю мову” [Там само: 183].

У листі до І. Франка від 12.12.1905 р., повідомляючи щодо закону про волю друку і його значення для розвитку української періодики, М. Коцюбинський висловлює негативну оцінку галицької преси, на яку повинні б позитивно вплинути українські (наддніпрянські) газети й журнали: „Українські газети та журнали повискакують незабаром, як гриби на дощі, – і цей факт, на мою думку, матиме вплив і на галицьку пресу, яка ведеться так неможливо, що попросту гидко взяти часопись до рук, особливо щоденну” [Коцюбинський 1961: 438].

Отже, ґрунтуючись на позиціях щодо синтетичного характеру української літературної мови й правопису, М. Коцюбинський намагався інтегрувати позитивні здобутки Сходу й Заходу України, які б у подальшому сприяли тіснішому культурному й національному єднанню України. Такі само об’єднувальні позиції, як бачимо, засвідчені й в епістолярію Б. Грінченка.

Свідченням мовно-історичної компетенції М. Коцюбинського є його обізнаність з українським лінгвістичним життям. Відомо, що величезною заслугою Пантелеймона Куліша в галузі розбудови української літературної мови та її правописних норм було створення „кулішівки” – українського фонетичного правопису, який він використав у „Записках о Южной Руси” (т. 1, 1856) та в „Граматиці” (1857), а потім – у журналі „Основа” [Українська мова 2000: 263]. Як відомо, М. Коцюбинський теж тяжів до цього правопису й відзначив заслугу П. Куліша в галузі розбудови української мовознавчої науки в листі до І. Франка від 18.03.1901 р. з приводу четвертих роковин з дня смерті П. Куліша: „Могучий майстер української мови й творець українського правопису… має право на нашу велику повагу і вдячність. Перед цими його заслугами забуваються тепер ті помилки, які йому траплялося робити, а виступає потреба пошанувати його працю” [Коцюбинський 1961: 309]. Останнє речення цитованого листа, імовірно, засвідчує певні політичні розбіжності в поглядах М. Коцюбинського й П. Куліша, незважаючи на які, саме в цьому листі об’єктивно оцінено культурно-історичне значення постаті П. Куліша. Крім того, тут відчутна наукова далекоглядність письменника щодо подальших перспектив творення нашої правописної системи й підпорядкування її фонетичному принципові.

З листів письменника також дізнаємося про його обізнаність з лексикографічною діяльністю в Україні. Як зазначає В. Статєєва, М. Коцюбинський „добре розумів значення словників для кожної культурної людини, особливо для письменників” [Статєєва 1997: 94]. Він також добре розумів значення лексикографічних праць у розбудові української мови й науки про неї.

Неодноразово в листуванні М. Коцюбинський покликається на „Словарь російсько-український” М. Уманця й А. Спілки, виданий у

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Львові в чотирьох томах у 1895 – 1900 рр. Цікавиться ходом роботи над цим виданням письменник і в одному з листів до укладача М. Уманця (Михайла Комарова) від 11.09.1896 р., де він запитує в адресата: „Як „Словарь”?” [Коцюбинський 1961: 96]. У листі до В. Коцюбинської від 20.01.1898 р. письменник дорікає їй: „Шкода, що ти не прислала мені самого цікавого, себто того аркушу Словаря Уманця…” [Там само: 203].

У листі до М. Комарова від 26.03.1900 р. М. Коцюбинський позитивно оцінює його лексикографічну діяльність і пропонує продовжити її виданням уже українсько-російського словника: „З приємністю дізнався, що IV і останній том Вашого Словаря уже вийшов. Я маю тільки 3 томи – і конче випишу собі четвертий… Як би було добре, коли б услід за цим словарем випустили Ви другий – українсько-російський! Це може б не така вже була велика й трудна робота, але не менш корисна і потрібна” [Там само: 292]. Отже, цим листом М. Коцюбинський окреслює важливі перспективи української лексикографічної науки.

Письменник у своїх листах не обійшов увагою й „Русско-малороссийский словарь” Є. Тимченка у двох томах, що з’явився в Києві в 1897 – 1899 рр. У листі до дружини В. Коцюбинської від 6.10.1896 р. він повідомляє: „Дадено з каси на видання Словниці Тимченкової (коло 700 карб.) – і зроблено підписку вже на I том – ц[іна] 1 карб. 50 коп., замісць 2 крб. по виданню” [Там само: 105]. З цього листа, зазначає В. Статєєва, „дізнаємося, що організація „Братство тарасівців”, у якій казначеєм був М. Коцюбинський, виділила кошти – 700 карбованців – для видання словника Є. Тимченка” [Статєєва 1997: 94].

Перебуваючи в Криму, у листі до М. Комарова від 25.10.1896 р. М. Коцюбинський сповіщає, що „Тимченкові цензура дозволила друкувати „Словницю” – і перший том (А – О) друкується вже” [Коцюбинський 1961: 142]. У листі до дружини від 2.11.1896 р. М. Коцюбинський зі співчуттям зауважує: „Бідний Панич (Панич – Тимченко Є.К.)! І не їсть, і не п’є, і не спить, а все коректує свою словницю, по 5 коректорт держить нещасний!” [Там само: 147]. Отже, письменник розуміє труднощі цієї наукової роботи, а неодноразові згадки про словник засвідчують також і його розуміння важливості цієї праці для вітчизняного мовознавства.

Звичайно, багато інформації щодо лексикографічної діяльності в Україні знаходимо в епістолярію Б. Грінченка, редактора одного з найважливіших у вітчизняному словникарстві „Словаря української мови”. Роботі над словником присвячено 11 листів до В. Гнатюка. Перша згадка з’являється в листі від 27.06.1902 р.: „… мені приручено впорядкувати український словар і ся справа забирає в мене майже весь час” [Із епістолярної спадщини 2005: 172]. У листі від 14. 01. 1903 р. ідеться про вирішення проблеми наповнення словника, про погане асигнування, нестачу часу на редагування. Про важку й напружену роботу над цією лексикографічною працею свідчать листи від

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

4.02.1904 р. та 7.07.1904 р.: „…роблю словарь … і руками, і ногами, і зубами роблю…” [Там само: 174] і в наступному: „Роблю як ніколи попереду, бо інакше не можна, і через те нічого іншого не то робити, навіть думати не маю змоги…” [Там само]. У листах Б. Грінченко з’ясовує у В. Гнатюка значення 47 слів, уміщених у його працях „Галицько-руські народні легенди”, „Матеріали до українсько-руської етнології”, „Етнографічний збірник” (редактором якого був В. Гнатюк) та в працях Я. Головацького. Про ґрунтовний, скрупульозний, педантичний науковий підхід до укладання словника свідчать відомості з листів, у яких Б. Грінченко уточнює значення й написання окремих слів, просить В. Гнатюка про потрібні йому словники: „Русько-мадярський” Л. Чопея, „Німецько-руський” О. Партицького та „Русько-німецький” О. Поповича, які, як свідчить листування, обов’язково надсилалися адресатом. Б. Грінченко зазначає: „Перші два томи мого словаря вже в книгарні… Томи III та IV друкуються відразу в двох друкарнях, третього видруковано третину, четвертого трохи менше” [Там само: 183 – 184] і далі: „ IV том словаря міг би вже давно бути у Львові, коли б не друкарня. Та все ж надруковано вже все „я”, тепер складають людські ймення – ото й кінець буде” [Там само: 185].

Отже, відстоюючи принципи дотримання мовно-літературних традицій і залучаючи численні інновації, сповідуючи ідею рівноправності української мови та її багатосферного використання, зазначаючи необхідність вироблення єдиних літературних норм, єдиного правописного кодексу, розуміючи важливість розвитку української мовознавчої науки, М. Коцюбинський і Б. Грінченко у своїх листах виявляють справжню історико-лінгвістичну компетенцію й далекоглядність. Гостро актуальними стають численні проблеми нашого мовного будівництва й на сучасному етапі, коли, як зазначає П. Гриценко, „українська мова, українська культура, національні цінності й народна пам’ять залишені без реального дієвого захисту на державному рівні” [Гриценко 2010: 35]. Тобто, як і в часи бездержав’я, „відповідальність за майбутнє української мови, української ідеї, а відтак – і за майбутнє України як незалежної держави цілковито переходить до громади, лягає на її плечі” [Там само]. Тому письменницький епістолярій є не тільки джерелом конкретної культурно-історичної інформації, а водночас і своєрідною настановою – пам’яттю для прийдешніх поколінь, для яких утвердження й розбудова української мови повинні стати пріоритетними в плані збереження національної ідеї й держави.

Література

Гриценко 2010 – Гриценко П. Ю. Я на гору круту крем’яную… / П. Гриценко // Мартинова Г. І. Професор Павло Юхимович Гриценко : матеріали до бібліографії вчених / Мартинова Г. І., Шитик Л. В., Щербина Т. В. – Черкаси, 2010. – С. 33 – 38; **Із епістолярної спадщини 2005** – Із епістолярної спадщини Бориса Грінченка // Бахмутський шлях.

– 2005. – № 3 – 4. – С. 157 – 188; **Коцюбинський 1961** – Коцюбинський М. М. Твори : у 6 т. / М. М. Коцюбинський. – Т. 5. – К. : Вид-во АН УРСР, 1961. – 464 с.; **Коцюбинський 1962** – Коцюбинський М. М. Твори : у 6 т. / М. М. Коцюбинський. – Т. 5. – К. : Вид-во АН УРСР, 1962. – 492 с.; **Листи 2002** – Листи до Михайла Коцюбинського : в 3 т. – Т. 2. – Ніжин : ТОВ ВКП „Аспект”, 2002. – 343 с.; **Листування 1988** – Листування М. Коцюбинського з В. Винниченком / вступ, тексти листів та прим. підг. П. М. Федченко // Рад. літературознавство. – 1988. – № 2. – С. 37 – 60; **Статєєва 1997** – Статєєва В. І. Українські письменники про проблеми літературної мови та мовознавства кінця XIX – початку XX ст. (на матеріалах спадщини М.Коцюбинського, Лесі Українки, Бориса Грінченка та ін.). / В. І. Статєєва. – Ужгород : Патент, 1997. – 408 с.; **Українська мова 2000** – Українська мова : енциклопедія / редкол. : Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк та ін. – К. : Укр. енцикл., 2000. – 752 с.

Найрулін А. О. Мовне питання в епістолярію М. Коцюбинського й Б. Грінченка як вияв історико-лінгвістичної компетенції

У статті на матеріалі епістолярної спадщини проаналізовано основоположні лінгвістичні принципи М. Коцюбинського й Б. Грінченка. Відзначено, що листи письменників є свідченням історико-лінгвістичної компетенції щодо розвитку української літературної мови, збереження традицій, закладених попередниками, і подальших перспектив творення уніфікованої й наддіалектної книжно-писемної мови. Підкреслено, що письменники акцентували на необхідності створення уніфікованих літературних норм та єдиного правопису.

Ключові слова: епістолярій, історико-лінгвістична компетенція, українська літературна мова.

Найрулин А. А. Языковой вопрос в эпистолярии М. Коцюбинского и Б. Гринченко как проявление историко-лингвистической компетенции

В статье на материале эпистолярного наследия проанализированы основополагающие лингвистические принципы М. Коцюбинского и Б. Гринченко. Отмечено, что письма писателей являются свидетельством историко-лингвистической компетенции в отношении развития украинского литературного языка, сохранения традиций, заложенных предшественниками, и дальнейших перспектив формирования унифицированного и наддиалектного книжно-письменного языка. Подчеркнуто, что писатели акцентировали на необходимости создания унифицированных литературных норм и единого правописания.

Ключевые слова: эпистолярий, историко-лингвистическая компетенция, украинский литературный язык.

Nairulin A. O. Language Question in the Epistolary of M. Kotsiubynskyi and B. Hrynchenko As a Manifestation of Historical and Linguistic Competence

The article deals with the analysis of the fundamental linguistic principles of M. Kotsiubynskyi and B. Hrynchenko on the basis of their epistolary heritage. It has been stated that the writers' letters are the illustrations of the historical and linguistic competence in connection with the development of the Ukrainian literary language, the preservation of its traditions set by the predecessors and the prospects of the further development of the unified and over-dialectal bookish and written language. It has been stressed that the writers made accent on the necessity of the creation of the unified literary norms and unified spelling.

Key words: epistolary, historical and linguistic competence, the Ukrainian literary language.

Стаття надійшла до редакції 27. 11. 2012 р.
Прийнято до друку 21. 12. 2012 р.
Рецензент – к. філол. н., доц. Лєснова В. В.

І. О. Ніколаєнко (Луганськ)

УДК 811.161.2'282

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВАРІАНТІВ ДІЄСЛІВНИХ ФОРМ У ПОЕЗІЯХ ІВАНА НИЗОВОГО

В історії дослідження мови поезії як об'єкта лінгвостилістичного, лінгвопоетичного вивчення у XX – початку XXI ст. в Україні умовно можна визначити три періоди: 1) 20 – 30-і роки; 2) 50 – 60-і роки; 3) від 80-х років до сьогодні. Кожному з них притаманні свої напрями пошуків, об'єкт та предмет дослідження [Сюта 2007: 227].

Автор і упорядник вступної статті до розділу „Художній стиль (мова поезії)" колективної праці „Українська лінгвостилістика XX – початку XXI ст.: система понять і бібліографічні джерела" Г. Сюта зауважує, що „одним з ключових у теорії мови поезії є поняття норми… Художня норма визначається на тлі загальної мовної норми як реалізація образного, переносного значення слова, що фіксує Словник української мови. Поняття „художня норма", наголошують дослідники (С. Єрмоленко, Л. Ставицька, Н. Сологуб та ін.), слід розглядати з урахуванням зовнішньолінгвальних (специфіка доби, культурні потреби суспільства та ін.) і внутрішньолінгвальних (норми слововживання, стан розвитку літературної мови тощо) чинників, із опертям на стильові та ідіолектні норми" [УЛ 2007: 119].

На важливості вивчення ідіолектів окремих майстрів слова, зокрема поетів, акцентує увагу В. Кононенко, зазначаючи, що, „по-перше, такі стильові ознаки складають систему, яка більшою мірою, ніж, скажімо,

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com